

İslâm Hukukunda Mezar ve Definle İlgili Hükümler

Dr. İsa TOPUZ

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1512

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Kitabe Yayınları

Yayın No | Publication Number: 105

Kitap Adı: İslâm Hukukunda Mezar ve Definle İlgili Hükümler

Book Title: Rulings Regarding Graves and Burial in Islamic Law

ISBN: 978-625-95367-6-7

DOI: doi.org/10.70458/fcr.9786259536767

Yazar | Author: İsa TOPUZ | orcid.org/0000 0001 9587 8673

Kurum | Institution: TC. Diyanet İşleri Bakanlığı

ROR ID: ror.org/007x4cq57

Editör | Editor: Fatih YÜCEL | orcid.org/0000-0003-4254-9133

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 302

Yayın Tarihi | Publication Date: Aralık | December 2024

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HBGX Türkçe | İslâm Hukuku | Islamic law

BISAC: REL000000 Türkçe | Din / Genel | Religion / General

THEMA: VXB Türkçe | Din ve Hukuk | Religion & Law

LC: BL65 Türkçe | İslâm Hukuku | Islamic law

Atf Bilgisi | Cite as: Topuz, İsa. *İslâm Hukukunda Mezar ve Definle İlgili Hükümler*.

Ankara: Kitabe Yayınları, 2024.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

İslâm Hukukunda Mezar ve Definle İlgili Hükümler

Dr. İsa TOPUZ

Ankara 2024

Yazar Hakkında | About the Author

Dr. İsa TOPUZ

Topuz, Burdur'un BÜĞDÜZ Köyünde doğdu. İlkokulu köyünde, ortaokul ve liseyi Burdur İmam-Hatip Lisesinde okudu. 1999 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2006 yılında 14. dönem kursiyeri olarak Konya Selçuk Dinî Yüksek İhtisas Eğitim Merkezini; 2008 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Hukuku Ana Bilim Dalında Yüksek Lisansını; 2024 yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Hukuku Ana Bilim Dalında Doktorasını tamamladı. Diyanet İşleri Başkanlığında murakıp, vaiz, ilçe müftüsü ve il müftü yardımcılığı görevlerinde bulundu. Halen ilçe müftüsü olarak görev yapan Topuz, evli ve beş çocuk babasıdır.

Topuz was born in BÜĞDÜZ Village of Burdur. He completed primary school in his village; middle school and high school at Burdur Imam-Hatip High School. He graduated from Selçuk University Faculty of Theology in 1999. He graduated from Konya Selçuk Religious Advanced Specialization Education Center in 2006 as a 14th-term trainee. He completed his Master's degree in Islamic Law at Selçuk University Faculty of Theology in 2008; and his PhD in Islamic Law at Necmettin Erbakan University Faculty of Theology in 2024. He worked as an inspector general, preacher, district mufti, and assistant provincial mufti at the Presidency of Religious Affairs. Currently working as the district mufti, Topuz is married and has five children.

Kitap Hakkında

İslâm Hukukunda Mezar ve Definle İlgili Hükümler

Mezarın yapısıyla alakalı şekli kurallar ve cenaze defni ile ilgili hüküm ve uygulamalar fûrû-i fıkihta önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca günlük hayatta karşımıza yeni problemler de çıkabilmektedir. Bu problemlere uygun çözümler bulabilmek mezar ve definle ilgili hükümlerin değerlendirilmesi ile mümkündür. Temel kaynaklara, çağdaş araştırma ve fetvalara dayanarak yapılan bu çalışmanın amacı; mezar ve defin ile ilgili hükümlere işaret etmek, bu konuda toplumda yapılagelen yanlışlara dikkat çekmek ve güncel olarak meydana gelen meselelere çözüm yolu üretmektir. Ayrıca İslâm hukuku ile Türk hukuku arasında benzerlik ve farklılıklara da işaret ederek bir mukayese imkânı sağlamaktır.

Bu çalışma genel olarak mezarın iç/dış yapısı ve cenaze defininin yapılışı ile alakalı konuları kapsamaktadır. Ayrı bir araştırma konusu olabilecek mezarlıklar konusuna bu çalışmada girilmemiştir.

Mezarın yönünün, uzunluğu kibleye dik açı oluşturacak şekilde kazılması genel ve değişmez bir kuraldır. Ancak yaşanılan bölge, toprağın yapısı ve yırtıcı hayvan varlığı gibi bazı faktörler, mezarın derinliği ve kazılış şekli (lahd/şakk) noktasında farklı uygulamalara neden olmuştur.

Vefat etmiş bir müslümanın naaşını toprağa gömmek diğer müslümanlar üzerine farz-ı kifâye bir görevdir. Defin konusunda sünnet olan uygulama bir mezara sadece bir defin yapılmasıdır. Ancak savaş, salgın hastalık, doğal afet durumları gibi zaruri hallerde toplu defin yapılabilir. Defin işlemi tamamlandıktan sonra geçerli bir mazeret olmaksızın mezarın açılması ve ölünün mezardan çıkarılması caiz değildir.

Mezarın yapısı ve defin uygulamalarında İslâm hukuku ile Türk hukuku arasında genel anlamda uygunluğun olduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte iki doktrin arasında bazı farklılıklar da mevcuttur.

Anahtar Kelimeler: Mezar; Mezarlık; Defin; Lahit; Cenaze; Ölü

About the Book

Rulings Regarding Graves and Burial in Islamic Law

Formal rules regarding the structure of the grave and provisions and practices regarding funeral burial have an important place in the furu-i fiqh. Additionally, we may encounter new problems in daily life. Finding appropriate solutions to these problems is possible by evaluating the provisions regarding graves and burial. The aim of this study, which is based on basic sources, contemporary research and fatwas; to point out the provisions regarding graves and burial, to draw attention to the mistakes which is made by society in this regard and to find solutions to current issues. Moreover, this study provides an opportunity for comparison by pointing out the similarities and differences between Islamic law and Turkish law.

This study generally includes issues related to the internal/external structure of the grave and the conduct of funeral burial. The subject of cemeteries, which could be a different research subject, was not included in this study.

It is a general and immutable rule that the direction of the grave should be dug so that its length is at right angles to the qibla. However, some factors such as the region of residence, the structure of the soil and the presence of predatory animals have caused different practices in terms of the depth of the grave and the way it is excavated (lahd/shakk).

It is an obligatory duty for other Muslims to bury the body of a deceased Muslim. The sunnah practice regarding burial is to make only one burial in one grave. However, group burial can be carried out in cases of necessity such as war, epidemics and natural disasters. After the burial process is completed, it is not permissible to open the grave and remove the dead body from the grave without a valid excuse.

It has been noticed that there is general compatibility between Islamic law and Turkish law in the structure of the grave and burial practices. However, there are some differences between the two doctrines as well.

Keywords: Grave; Cemetery; Burial; Sarcophagus; Funeral; Dead

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR-----	11
ÖN SÖZ -----	13
GİRİŞ -----	17
I. Araştırmanın Konusu ve Sınırları-----	17
II. Araştırmanın Kaynakları-----	20
BİRİNCİ BÖLÜM	
MEZAR-----	25
I. Kavramsal Çerçeve -----	25
A. Mezar/Mezarlık-----	25
B. Kabir/Kabristan-----	27
C. Berzah/Kabir Hayatı -----	28
II. Mezarın İç Yapısı-----	29
A. Mezarın Yönü -----	29
B. Mezarın Derinliği-----	32
C. Mezarın Boyu/Uzunluğu ve Eni/Genişliği -----	39
D. Mezarın Güzel Kazılması-----	43
E. Mezarın Kazılış Şekli / Lahd ve Şakk Usulü -----	44
F. Mezar İçinde Kullanılan Malzemeler-----	53
1. Kerpiç, Taş, Kamış ve Ot Kullanımı -----	54
2. Ahşap Malzeme Kullanımı -----	58
3. Ateşle Yapılmış Malzeme Kullanımı-----	59
4. Kumaş Cinsi Malzeme Kullanımı-----	63
III. Mezarın Dış Yapısı-----	68
A. Mezarın Yerden Yükseltilmesi ve Tümsek veya Düz Yapılması-----	68
B. Mezarın Yeşillendirilmesi/Mezar Üzerine Yaş Dal Dikilmesi -----	76
1. Mezara Yaş Dal Dikilmesinin Hz. Peygamber'e Has Bir Durum Olması -----	78
2. Mezara Yaş Dal Dikilmesinin Tüm Müslümanlar İçin Geçerli Olması -----	80
C. Mezarın Dış Yapısıyla Alakalı Bazı Uygulamalar-----	87

1. Mezarın Üzerine Bina, Kubbe, Türbe vb. İnşa Edilmesi ve Mezarın Üzerinin Taş, Mermer vb. ile Kaplanması-----	87
2. Mezarın Üzerine Mescit Yapılması -----	96
3. Mezarın Tanınması-----	100
a. Mezarın Üzerine Alâmet/İşaret Konulması-----	100
b. Mezar Üzerine Yazı Yazılması -----	102
4. Mezarın Kireçle ve Çamurla Sıvanması, Boyanması, Kokulanması-----	108
5. Mezarın Üzerine Çakıl Taşı Konulması-----	113
6. Mezarın Üzerine Su Serpilmesi-----	114
7. Mezarın Aydınlatılması-----	117
IV. Mezarla İlgili Bazı Meseleler-----	119
A. Hayatta İken Mezar Hazırlanması-----	119
B. Mezarın Ücretle Kazdırılması-----	127
C. Mezarın Açılması-----	132
1. Ölünün Yıkanması, Kefenlenmesi, Kibleye Çevrilmesi vb. için Mezarın Açılması-----	133
2. Mezarın İçine Düşen Eşyanın Alınması için Açılması ---	135
3. Başkasına Ait Yer veya Kefenle İlgili Olarak Mezarın Açılması -----	135
4. Nakil Gerekçesiyle Mezarın Açılması -----	136
5. Farklı Gerekçelerle Mezarın Açılması-----	137
D. Mezarın Nakledilmesi-----	139
E. Mezara Saygı Gösterilmesi-----	143

İKİNCİ BÖLÜM

DEFİN-----	147
I. Kavramsal Çerçeve -----	147
II. Defin İşlemi-----	149
A. Defnin Hükmü -----	149
1. Düşük Ceninin Defnedilmesi -----	152
2. İnsan Uzuvarlarının Defnedilmesi -----	154
3. Yıpranmış Mushafın Defnedilmesi-----	156
B. Defin Zamanı -----	157
1. Defin İçin Acele Edilmesi-----	157
2. Gece Defin-----	161
3. Kerâhet Vakitlerinde Defin -----	165

C. Defnin Türleri -----	167
1. Toprağa Defin -----	168
2. Denize Defin -----	170
3. Buzula veya Kara Defin -----	173
4. Tabut İçinde Defin -----	174
5. Tahnit/Mumyalama Yapılarak Defin -----	177
6. Mezarlık Dışına Defin -----	184
7. Kutsal veya Şerefli Bilenen Mekânlara Defin -----	188
8. Toplu Defin-----	191
a. Bir Mezara Birkaç Cenazeyi Aynı Anda Gömmek ---	191
b. Önceden Defin Yapılmış Mezara Başka Bir Cenaze Gömmek -----	194
D. Defnin İcrası -----	197
1. Teçhiz İşlemi-----	197
2. Cenazenin Defin İçin Başka Yere Nakledilmesi -----	199
3. Cenazenin Mezara Taşınması -----	205
a. Cenazenin Mezara Kadar Takip Edilmesi -----	205
b. Mezara Kadar Cenazenin Önünden, Arkasından, Sağından ya da Solundan Gitmek -----	206
c. Mezara Kadar Cenazeyi Binit Üzerinde Takip Etmek	209
d. Kadınların Cenazeyi Mezara Kadar Takip Etmeleri -	211
e. Mezara Kadar Cenazeyi Ateş, Meşale vb. ile Takip Etmek-----	215
f. Cenazenin Mezara Kadar Omuzlarda Taşınması -----	217
g. Cenazenin Mezara Kadar Vasıta ile Taşınması -----	218
h. Cenaze Mezara Taşınırken Acele Edilmesi -----	220
i. Cenazenin Mezara Sessizce Taşınması-----	222
4. Cenazenin Mezarın Yanına Konulması -----	224
5. Cenaze Yere Konulduktan Sonra Ayaktakilerin Oturması	227
6. Cenazeyi Mezara İndirmeye Hak Sahibi Olan Kişiler----	231
7. Defin Sırasında Mezarın Örtülmesi -----	235
8. Cenazenin Mezara İndirilmesi ve Yerleştirilmesi -----	238
9. Definden Sonra Tilâvet ve Dua -----	241
10. Definden Sonra Telkin-----	244
III. Defin ile İlgili Bazı Meseleler -----	248
A. Defin İçin Ücret Alınması -----	248
B. Definden Sonra Cenaze Evinde İkram Yapılması-----	250

C. Definden Sonra Mezarlıkta Şeker, Tatlı, vb. İkramı -----	252
D. Tâziye -----	253
1. Tâziyenin Vakti ve Süresi -----	254
2. Mezar Başında Tâziye -----	256
E. Defin Konusunda Gayri Müslimlerin Durumu-----	258
1. Gayri Müslimlerin Müslümanlar Tarafından Defnedilmesi -----	258
2. Müslümanların Gayri Müslimler Tarafından Defnedilmesi -----	261
3. Gayri Müslimlerin Müslüman/Müslümanların Gayri Müslim Mezarlığına Defnedilmesi-----	263
SONUÇ -----	269
KAYNAKÇA -----	275
DİZİN -----	297

KISALTMALAR

a.mlf.	: Aynı müellif
a.s.	: Aleyhisselâm
b.	: Bin
bt.	: Binti
bkz.	: Bakınız
çev.	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
h.	: Hicri
H.z.	: Hazreti
H. no:	: Hadis numarası
nşr.	: Neşreden
r.a.	: Radıyallahu anh/anha/anhüm
s.a.s.	: Sallallahu aleyhi ve sellem
ö.	: Ölüm tarihi
thk.	: Tahkik eden
ts.	: Yayım tarihi yok
vb.	: Ve benzeri

ÖN SÖZ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla... Âlemlerin Rabbi Yüce Allah'a hamd ü senâ, Hz. Muhammed Mustafa'ya onun âl ve ashabına salât ve selâm olsun.

Yüce Allah insanı yaratmış ve hakkında ölümü de var etmiştir. *“Hanginizin davranışça daha iyi olduğunu denemek için ölümü ve hayatı yaratan O'dur. O, güçlüdür, çok bağışlayıcıdır”* (Mülk 67/2) diye buyurmuştur. *“Her canlı ölümü tadacak ve sonunda dönüp huzurumuza geleceksiniz”* (Ankebût 29/57) ayetinin de işaret ettiği gibi herkes için ölüm kaçınılmaz bir gerçektir. Ancak mümin için bu kaçınılmaz hakikat ebedi bir yok oluş değildir. İnsanoğlu topraktan yaratılmış yine toprağa döndürülecek ve tekrar (topraktan) çıkarılacak, diriltilecektir. Âdemoğlunun toprak ve mezarla alakası *“Sizi yerden (topraktan) yarattık, yine (ölümünüzden sonra) ona döndüreceğiz. Hem de ondan sizi bir kere daha çıkaracağız”* (Tâhâ 20/55) ayeti ile ifade edilmektedir.

Doğumla geçici dünya hayatına gözlerini açan mümin, ölümle de ebedi olan ahiret hayatına adım atar. Sonsuz olacak bu hayat, mezar/kabir hayatı ile başlar. Adeta yeni bir hayatın giriş kapısı olan mezarlar; insanlık için her zaman özenle seçilen, korunan, bakılan, ilgi ve merak uyandıran mekânlar olagelmıştır. Fürû-i fıkıhta önemli bir yer tutan mezarın yapısıyla alakalı şekli kurallar ile definle alakalı hüküm ve uygulamaların bilinmesine ihtiyaç vardır. Aynı zamanda günlük hayatımızda gelişen şartlarda karşımıza yeni problemler de çıkabilmektedir. Bu problemlere uygun çözümler üretebilmek, mezar ve definle ilgili hükümlerin değerlendirilmesi ile mümkün olacaktır.

Bu kitap çalışmasının amacı; temel kaynaklara, çağdaş araştırmalara dayanarak mezar ve defin ile ilgili hükümlere işaret etmektir. Bu konuda toplumda yapılagelen yanlışlara dikkat çekmek, uygulamaların doğrusunu göstermek ve güncel olarak

meydana gelen meselelere çözüm yolu üretmek hedeflenmektedir. Bu çalışma aynı zamanda günümüz Türk mer'î mevzuatı ile İslâm hukuku arasında benzerlik ve farklılıklara da işaret ederek bir mukayese imkânı sunmaktadır.

Araştırma iki bölüm olacak şekilde planlanmıştır. Birinci bölümde; mezarla ilgili kavramsal bir çerçeve çizilmiş, ardından “Mezarın İç Yapısı” başlığı altında; mezarın yönü, derinliği, şekli ve mezar içinde kullanılan malzemeler gibi çeşitli konular incelenmiştir. Ayrıca mezarın yerden yükseltilmesi, yeşillendirilmesi, üzerine kubbe, mescit vb. bina yapılması gibi konular ele alınmıştır. Bunun yanında mezarın tanınmasına yönelik mezar üzerine alâmet konulması, yazı yazılması meseleleri ve mezar üzerine yapılan bazı uygulamaları içeren mezarın dış yapısı ile ilgili konular işlenmiştir. Ek olarak hayatta iken mezar hazırlanması, mezarın ücretle kazdırılması, açılması, nakledilmesi ve aydınlatılması gibi mezar ile ilgili bazı meselelere değinilmiştir.

İkinci bölümde; definle alakalı kavramsal çerçevenin akabinde definin hükmü, zamanı ve türleri çalışılmıştır. Yine cenazenin yıkanmasından definine kadar yapılan hazırlıklar ve definin icrası işlenen konulardandır. Bu bölümde ayrıca defin için ücret alınması, tâziye, ikram ve defin konusunda gayri müslimlerin durumu gibi meselelere yer verilmiştir.

Elimizdeki bu kitap “İslâm Hukukunda Mezar ve Definle İlgili Hükümler” adlı Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi SBE.’de Prof. Dr. Ahmet Yaman danışmanlığında hazırladığım doktora tezimin yeniden gözden geçirilerek yayıma hazırlanmış halidir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla şimdiye değin bu kapsamda akademik bir çalışmaya konu edilmemiş bu meseleyi incelemeyi öneren ilk danışmanım Prof. Dr. Murat Şimşek’e, özellikle tezin gerek plan gerek sunum gerekse teknik olarak olgunlaşmasında büyük katkıları olan sonraki danışmanım Prof. Dr. Ahmet Yaman’a şükranlarımı sunarım. Bu süreçte tez izleme komitesinde yer alan ve beni yönlendiren, büyük destek olan kıymetli hocala-

rım Doç. Dr. Huzeyfe Çeker ve Doç. Dr. Ali Dadan'a teşekkürlerimi ifade etmek isterim.

Kıymetli vakitlerini ayırarak, bu çalışmayı hem tez hem de tezin yayımı sürecinde büyük bir titizlikle okuyarak katkı ve önerilerde bulunan değerli hocam Doç. Dr. Fatih Yücel'e müteşekkirim.

Ayrıca daha tez aşamasında iken tezimi okuyup bu süreçte bana yardımcı olan oğlum Ömer, kızlarım Zeynep ve Arş. Gör. Aslı Topuz'a, çalışmam boyunca bana gösterdikleri destek, sabır ve anlayıştan dolayı kıymetli eşimle ailemin bütün fertlerine ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Bu mütevazı kitap çalışmasının alana katkı sunması ve yazarı için bir sâlih amel kapısı olması en büyük temennimizdir. Çalışma bizden muvaffakiyet Yüce Allah'tandır.

İsa TOPUZ
Burdur 2024